

Latvijas Universitāte Juridiskā fakultāte

Profesors

ARTŪRS LIEDE

(1905. - 1981.)

Darbs un dzīve

No Latvijas tiesiskās domas attīstības vēstures XX gs. 30. - 80. gadi.

Sakārtojusi L. Birziņa

LU - 1996

Latvijas Universitāte Juridiskā fakultāte

Profesors

ARTŪRS LIEDE

(1905. - 1981.)

Darbs un dzīve

No Latvijas tiesiskās domas attīstības vēstures XX gs. 30. - 80. gadi.

Sakārtojusi L. Birziņa

LU - 1996

Profesors Artūrs Liede (1905 - 1981). Dzīve un darbs, No Latvijas tiesiskās domas attīstības vēstures XX gs. 30. - 80. gadi. - Sakārtojusi L. Birziņa. - Rīga. - LU: 1996., 24 lpp.

Brošūrā parādīta profesora Artūra Liedes dzīve un darbs. Viņš Latvijas Universitātē nostrādājis turpat 40 gadus, sarakstījis vairākus nopietnus darbus kriminālprocesā, tulkojis un rediģējis juridisko literatūru, darbojies latviešu juridiskās terminoloģijas izkopšanas jomā. Mācījis un audzinājis vairākas juristu paudzes.

Brošūra domāta plašam lasītāju lokam, it īpaši LU docētājiem un studentiem.

Recenzents Dr. philos. Zigurds Mikainis, Valststiesību zinātņu katedras vadītājs.
Redaktore Silvija Kokoreviča.

Prof., Dr.habil.iur. Lina Birziņa

Artūra Liedes personības un darbības raksturojums.

Artūrs Liede - ilggadīgs Latvijas Universitātes profesors, tiesību zinātņu doktors, monogrāfiju, mācību grāmatu un populārzinātnisku brošūru autors, juridiskās literatūras tulkotājs, rediģētājs, juridiskās terminoloģijas pilnveidotājs. Ir vēl citi apzīmējumi un izteikumi, kas saklausīti citās Universitātes fakultātēs un ārpus Universitātes. Artūrs Liede - Juridiskās fakultātes lepnums, vispusīgs un dziļš zinātnieks, smalkjūtīgs augstskolas pedagogs, mākslinieks un estēts, dabas draugs, literāts, kaismīgs orators, demokrāts un gara aristokrāts, jūtīgs, viegli aizvainojams, pretrunīga, neprognozējama poētiska personība.

Tik dažāds un tomēr visumā pareizs ir Artūra Liedes raksturojums: liela daudzšķautņņu personība, kas tālu pacēlās pāri videi, kurā viņam nācās dzīvot un strādāt. Tāpēc no vispārīgā raksturojuma pāriesim pie konkrētiem datiem, faktiem, dokumentiem, kas glabājas Latvijas Universitātes arhīvā Artūra Liedes lietā. Arhīvs vēsti par Artūra Liedes dzīvi, sākot ar 1944. gada 16. oktobri un beidzot ar 1981. gada 24. septembri, kad Liede, neārstējamas slimības pārvarēts, nomira. Vai tas ir viss? Nebūt nē. Līdz 1944. gadam ir nodzīvots prāvs laika posms, kurā netrūkst ne augstu kāpumu, ne dziļu kritumu.

Artūra Liedes dzīve aizsākās 1905. gada 9. novembrī Lugas pilsētā, kur viņa tēvs strādāja par dārznieku.

Jaunībā Artūrs Liede studējis arhitektūru, bet veselības stāvokļa dēļ pārgājis uz juridisko fakultāti, ko toreiz sauca par Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultāti. 1933. gadā Artūrs Liede fakultāti pabeidza iegūdam pirmo zinātnisko grādu - cand. iur., ko pēc dažiem gadiem pārdēvēja par mag. iur. (magister iuris). Taču padomju varas laikā šo grādu neatzina un Liede no jauna aizstāvēja juridisko zinātņu kandidāta disertāciju (1949.).

Līdztekus studijām un maizes darbam Artūrs Liede nodarbojās ar glezniecību un 1940. gadā pabeidz Mākslas akadēmiju (Vilhelma Purviša klasi - ainavu glezniecība). Glezniecība bija poētiska nodarbība, aizraušanās, bet maizes darbs norisinājās tieslietu resorā. Viņš strādāja par Rīgas apgabaltiesas tiesu amatu kandidātu. Tā bija stažēšanās kā tagad teiktu. Stažēšanās ilga aptuveni trīs gadus. Tiesu amatu kandidātam bija jāapgūst, gan tiesneša, gan izmeklētāja (toreiz izmeklēšanas tiesneša), gan prokurora darba iemaņas. Tāpēc Artūra Liedes dokumentos atrodamas ziņas, ka viņš bijis prokurors. Patiesībā viņš bija tikai praktikants, kas varēja cerēt, ka ar laiku, kad atbrīvosies kāda štata vieta Rīgas Apgabaltiesas sistēmā, viņš to varēs ieņemt.

Pirms darba Rīgas Apgabaltiesā Artūrs Liede darbojies arī advokatūrā. Kad 1940. gada vasarā notika valsts iekārtas un politiskā režīma maiņa, notikumu

vilnis Liedi uznesa tieslietu resora vadības virsotnē - viņš kļuva par tieslietu tautas komisāra resp. ministra vietnieku jeb ministra biedru.

Kas bija šī augstā lidojuma pamatā? Vai tā bija Artūra Liedes profesionālā sagatavotība? Diez vai. Cēloņi jāmeklē gan ideoloģijā, gan personīgos sakaros, gan paša apsvērumos. Mēģināsim tos apcerēt.

Jaunībā, studiju gados Artūrs Liede simpatizēja sociālismam, darbojies sociālistiski orientētā studentu biedrībā "Zemgalijā", arī "Klinti". Šajās organizācijās viņš, pēc paša vārdiem, esot vingrinājies runas mākslā, piedalījies politiskos disputos, sacerējis arī aktuālus politiskus referātus, kas gan neesot nekur publicēti. Bijusi interese par Padomju Savienību. To liecina daži viņa raksti "Tieslietu Ministrijas Vēstnesī". Tātad Artūrs Liede kā kvalificēts jurists var noderēt jaunajā Latvijas PSR Tieslietu ministrijā, kuru vada nejurists Andrejs Jablonskis. Un tā 1940. gada otrajā pusē Artūrs Liede tiek iecelts par Tieslietu ministra vietnieku.

Atceresimies, ka Liede nebija vienīgais "zemgalietis", kas iekļuva augstā amatā. "Zemgaliete" Lidija Jablonska (vēlāk Tabaka) tika iecelta par prokurori republikas prokuratūrā, "zemgalietis" Arnolds Tabaks kļuva par finansu, Emils Planders - par veselības aizsardzības, Kārlis Karlsons - par rūpniecības tautas komisāru. Šiem jaunajiem akadēmiski izglītotajiem cilvēkiem bija ilgi nācies samierināties ar necilu un vāji atalgotu darbu. Tagad viņiem pavērās plašs darba lauks. Nav nejaušība, ka "zemgalietis" Artūrs Liede arī pieņema Andreja Jablonska piedāvājumu kļūt par viņa vietnieku.

Pirms sākt šo apcerējumu, gribēju to sākt ar Horācija pamācību Licīnijam [1], lai viņš ir piesardzīgs. Taču Artūram Liedem tas nederēja. Viņš bija dedzīgs, strauja aizrautīga rakstura cilvēks, apņēmīgs un drosmīgs, gatavs doties bangojošā jūrā. Neaizmirsīsim, ka pasaule toreiz 1940. gadā tiešām bija vētru un viesuļu apņemta: Polija sagrauta, Francija, Beļģija, Holande, Norvēģija okupēta. Šķita ka arī Angliju piemeklēs tāds pats liktenis. Kas notiks ar Latviju? Ko domāja Liede? To nezinām. Viņš droši devās jūrā tālu un dziļi, sasaistot savu likteni ar jauno padomju varu, ticot tās bruņoto spēku neuzvaramībai.

1941. gada 22. jūnijā Vācija iebruka Padomju Savienībā. Dažu dienu laikā Latvijas teritorija jau bija okupēta un Rīga apdraudēta. Sākās process, ko vēlāk nosauca par evakuāciju, ar to pasvitrojot it kā organizētu iedzīvotāju pārvietošanu uz aizmuguri. Patiesībā tā bija nekārtīga bēgšana.

Katrs, kas bija strādājis kādā padomju vai partijas iestādē, pameta savu māju, mantu, ģimeni un bēga austrumu virzienā. Bēga arī Artūrs Liede. Taču viņš nokļuva tikai līdz Gulbenei, kur viņu 1941. gada jūlijā apcietināja un nosūtīja atpakaļ uz Rīgu. Viņš tika ieslodzīts Rīgas Centrālcietumā, kur nācās pavadīt

1. Licīnij, tu mierīgs dzīvosi,
Jūrā dziļi iekšā nebraudams. - Horācijs.
Dzejoli tulkojis Eduards Veidenbaums.

divus gadus. Tikai 1943. gada jūlijā viņu atbrīvoja [1].

Viceministra amats un neveiksmīgā evakuācija vēlākos gados Artūram Liedem sagādāja daudz rūgtu brīžu, apdraudot darbu Universitātē un zinātnē. Taču par to mazliet vēlāk.

Izkļuvis no cietuma, Artūrs Liede strādāja fiziskus gadījumdarbus, kā arī iespēju robežās nelegāli ciniņās pret okupantiem - rakstot un izplatot uzsaukumus [2].

1944. gada oktobrī Artūrs Liede ieradās Universitātē un iesniedz rektoram lūgumu par viņa atjaunošanu darbā. Te jāpaskaidro, ka 1940. gadā Artūrs Liede bija darbojies Juridiskajā fakultātē asistenta amatā [3]. 1941. gada jūlijā LU Padomes sēdē bija nolemts viņu no šī darba atlaist [4].

Juridiskās fakultātes darbība bija tiko sākusies. Notika docētāju un studentu komplektēšana. Tajā aktīvi iesaistījās arī Artūrs Liede. Līdz ar to pacēlās jautājums par viņa statusu - būt par asistentu vai docentu. No materiāliem, resp. Liedes kadru uzskaites anketas redzams, ka viņš 1941. gadā darbojies par pasniedzēju Juridiskajā skolā. Tātad viņam bija arī zināma pedagogiska prakse. Jautājumu par Artūra Liedes statusu apsprieda un izlēma Juridiskās fakultātes dekāna profesora Nikolaja Konopļina [5] nodibināta komisija. Tās priekšsēdētājs bija dekāns pats - profesors N. Konopļins, locekļi: Roberts Akmentiņš, Aleksandrs Krugļevskis un Pēteris Mucinieks, visi profesori. Citēsim atestācijas komisijas lēmumu:

"Atestācijas komisija, novērtējot asistenta A. Liedes zinātniski pedagogisko darbību, nāca pie sekojošiem slēdzieniem: 1) ka Liedes zinātniskie darbi liecina par autora lielām zināšanām un dzīvo interesi tiesību zinātnes laukā. A. Liede ir sācis savu zinātnisko darbību ar darbu "Juridiskās personas goda aizskaršana". Pēc tam viņš sāka strādāt civiltiesību teorijas laukā. Sākot ar 1938. gadu, A. Liede ir publicējis daudz recenziju par jaunākiem civiltiesiskiem pētījumiem ārzemēs, kā piemēram, E. Swoboda "Auftrag und Vollmacht" (T.M.V. 1938. g. Nr.1). F. Schlegerberger "Abschied von BGB" (T.M.V. 1938.g. Nr.2), H. Lange "Vom alten zum neuen Schuldrecht" (T.M.V. 1938.g. Nr.2), P. Koscheker "Die

1. LU arhīvs, 7393. lieta, 3. lapa.

2. Turpat.

3. Turpat.

4. Turpat, 11. lapa.

5. Nikolajs Konopļins / 1890.21.12. Tukumā - 1955.24.02. Rīgā / tiesību zinātnieks. Beidzis juridisko koledžu ASV (1914). Strādājis Baltkrievijas PSR par laikraksta redaktoru, prokurora vietnieku, Baltkrievijas universitātes profesoru, LVU profesoru un Valststiesību katedras vadītāju (1945. - 50.) - Pēc Latvijas Mazās enciklopēdijas II sēj. 123.lpp., 1968.

Par N. Konopļinu var lasīt arī A. Zvaigznes grāmatā "Tukums un Tukuma skolas", 1934, 133.lpp.

Krise des römischen Rechts und die romanistische Rechtswissenschaft (T.M.V. 1939.g. Nr.4), K. Lux "Die Entwicklung des Gutgläubensrechte im 19. und 20. Jahrhundert"(T.M.V. 1939.g. Nr.4) u.c. Pēc tam A. Liede sāka pētīt patstāvīgi tiesību problēmas. Viņš publicēja rakstu: "Igaunijas likums par ārzemnieku mantošanas tiesībām"(T.M.V. 1939.g. Nr.3) un bez tam veļtija speciālo darbu angļu civiltiesību analīzei - "Angļu privāttiesības" (T.M.V. 1939.g. Nr.1). Beidzot sākot ar 1940. g., A. Liede koncentrē savu uzmanību Padomju kriminālprocesa pētīšanai. Viņš uzrakstījis divus atsevišķus zinātniskus darbus: 1. "Padomju kriminālprocess" (Tieslietu Vēstnesis, 1940.g. Nr.1) un 2. "Padomju prokuratūra" (Tieslietu Vēstnesis, 1940. g. Nr.3). Šajos rakstos autors ne vien atreferē padomju tiesību principus, bet arī salīdzina tos ar citu tiesību principiem. Šie darbi liecina par autora pamatīgo iepazīšanos ar vispārējo kriminālprocesa teoriju, ar procesa vēsturi un ar procesa jaunāko attīstību Eiropas valstīs.

2. Pedagoģiskajā darbā A. Liede strādājis kā asistents pie krimināltiesību katedras 1940./41. un 1944. gadā reģistrējies kā asistents. 1941. g. darbojies kā juridiskās skolas lektors.

3. Praktiskās jurisprudences laukā A. Liede bijis kā jaunākais tiesu amatu kandidāts 1937.g. No 1939. g. viņš izpildījis tiesu izmeklēšanas tiesneša un viceprokurora pienākumus Rīgas apgabaltiesā. 1940.g. A. Liede bija L.P.S.R. Tieslietu komisāra vietnieks.

Saņemot visu kopā, Atestācijas komisija atzīst, ka A. Liede pietiekoši sagatavots docētūras ieņemšanai un ka viņa darbus, pēc to zinātniskās nozīmes, var pielīdzināt tiem darbiem, kas atbilst zinātniska kandidāta darba prasībām, kādēļ A. Liedem būtu piešķirams docenta amats".

Atestācijas komisijas priekšsēdētājs dekāns, profesors N. Konopļins un locekļi, profesori: R. Akmentiņš un A. Krugļevskis.

Pēc atestācijas komisijas labvēlīgā lēmuma Artūrs Liede raksta iesniegumu Latvijas Valsts Universitātes rektoram un lūdz viņu ieskaitīt fakultātes mācībspēku sarakstā kā docentu pie kriminālprocesa un tiesu iekārtas katedras [1]. Iesniegumā Artūrs Liede norāda, ka viņam esot uzdots arī minētās katedras faktiskā pārziņāšana. Spriežot pēc LVU sekretāra atzīmes uz Liedes iesnieguma, viņš 1944. gada 4. novembrī ievēlēts par docentu ar 23 balsīm par un 2 pret [2].

Tā pēc pārciestās vācu okupācijas Artūrs Liede sāk savas docētāja gaitas Universitātē. Jau ar pirmajām lekcijām viņš savaldzina auditoriju. Viņa intelīģence, plašās zināšanas, labā latviešu valoda rada klausītāju atsaucību. Valdzina arī Artūra Liedes ārējais veidols: vēl samērā jauns, tikko pārkāpis 40 gadu sliekšni, stalts, harmoniski veidots augums, lepni pacelta galva, smalko pabālo seju kontrastē galvas košais rotājums - kupli, tumši mati. Liede - studentu elks, slavenība. Bet sensenā patiesība joprojām ir spēkā: pa slavas pēdām nāk skaudība.

2. Turpat.

Skaudība un melnas aizdomas drīz vien sāk aptumšot Artūra Liedes sajūsmu un darba prieku. Vai tās kādreiz beigsies?

- Liede docents? Bet viņš taču nemaz nav zinātņu kandidāts! Tāds pirmskara kandidāts un maģistrus padomju augstskola neatzīst. Vēl smagākas ir aizdomas politiskā plāksnē. - Kāpēc Liede, tieslietu tautas komisāra vietnieks, netika nošauts vācu laikā? Kāpēc viņu palaida vaļā? Tā lieta ir tumša. Jāizmeklē. Un valsts drošības iestādes, Universitātes kadru daļa, rektorāts sāk izmeklēšanu. Sāk velties arī tenku vilnis.

Liede esot bijis prokurors. Staigājis pa cietumiem pārbaudīdams politieslodzītos baltiem cimdiem rokās...

Universitātes vadība liek Artūram Liedem iesniegt pierādījumus un atspēkot teikto. Taču tūlīt Liede tiek pazemināts amatā - vispirms par pasniedzēju, tad par lektoru.

Taču fakultātes dekāns Nikolajs Konopļins pret Artūru Liedi ir labvēlīgi noskaņots. 1946. gadā viņš Liedi raksturo visai atzinīgi, atzīmējot viņa divu gadu laikā paveikto: lasa lekcijas un vada seminārus krimināltiesībās, vada studentu praktiskās nodarbitības. Šajā darbā izpaužas Liedes dziļās teorētiskās zināšanas un nopietnā metodiskā, zinātniskā un pedagoģiskā darba izpratne.

1944./45. mācību gadā Liede vadījis mācību darbu, pēc tam strādājis par dekāna vietnieku, aktīvi piedaloties juridiskās fakultātes reorganizācijā. Vienlaicīgi Liede strādājis zinātnisku darbu, tulkojis un rediģējis mācību grāmatas juristiem latviešu valodā. Jau 1945. gadā Universitātes pirmajā pēckara zinātniskajā konferencē Artūrs Liede uzstājies ar referātu "Fašistiskā kriminālprocesa reakcionārā būtība vācu okupācijas laikā Latvijas PSR teritorijā". Līdztekus tam Liede izstrādājis zinātnisku darbu "Jautājums par kriminālprocesuālo noteikumu pārkāpšanu tiesu praksē".

Dekāns Nikolajs Konopļins rakstu nobeidz ar atzinumu, ka Artūra Liedes zinātniskā un pedagoģiskā darba līmenis kā pēc metodoloģiskā satura, tā pēc materiāla apjoma pilnīgi atbilst prasībām, kādas izvirza padomju augstskolas docentam [1].

Tomēr atzinīgais Liedes darba vērtējums nelīdzēja, ja neskaita to, ka "pasniedzēju" nomainīja "lektors Liede". Te varēja būt starpība materiālā, bet ne morālā ziņā. Pēdējo Artūrs Liede vērtēja augstāk. Viņa tirdišana un pazemošana turpinājās, sevišķi pēc tādu personu parādīšanās Universitātē, kādi bija rektors Jānis Jūrgens un prorektors Aleksandrs Leits. Artūrs Liede sniedz viņiem paskaidrojumus un raksta iesniegumus. Raksturīga viņa vēstule prorektoram Leitam. Tajā Liede paskaidro, ka izziņu par Leitū interesējošu jautājumu viņš iesniegšot šodien pat. Vakar viņam Tieslietu ministrijā to esot solījusi ministra vietniece Emīlija Veinberga. Viņa došot atsaukumi par Liedes darbību Tieslietu tautas komisariātā. Turpat Artūrs Liede turpina, ka esot vajadzīgs daudz laika, lai atcerētos un uzzinātu to cilvēku adreses, kuru liecības noderētu

1. LU arhīvs, 7393. lieta, 5. lapa.

Leitam viņu interesējošā jautājumā. Vakar viņš esot uzzinājis, ka Augstākajā tiesā strādājot darbiniece, kas 1937.-1940. g., tad, kad Liede darbojies kā jaunākais tiesuamatu kandidāts un viceprokurors. Viņa iesniegšot izziņu, kuru Liede pulksten 14 (no 10 līdz 12 viņam esot lekcija) iesniegšo Leitam.

Triju dienu laikā Liede dabūšot to cilvēku adreses, ar kurām viņam tajā laikā ir bijuši sakari.

- Starp citu, - turpina Liede, izrādās, ka tā ģimene, kuras mājās es trīs dienas ārstēju ievainoto kāju, tagad dzīvo Rīgā. Es viņiem aizrakstišu.

Vēstules beigās Liede aizrāda Leitam, ka viņa noteiktais pierādījumu iesniegšanas termiņš esot pārāk īss.

- Pēc lekcijas būšu pie Jums, raksta Liede.

Vēstuli Artūrs Liede raksta Leitam krievu valodā, datums nav atzīmēts. Iespējams, ka šī intensīvā Liedes pārbaude norisinājusies 40. gadu beigās vai 50. gadu sākumā. Ja "vecie grieķi" kaut cik nobālēja, tad nāca klāt jauni, proti: Liede, būdams prokurors, esot uzstājies politiskās prāvās (domātas pret komunistiem vērstajās). Vajadzīgi jauni atspēkojumi. Artūrs Liede tādus atrod. LU arhīvā Artūra Liedes lietā glabājas vēstule, ko rakstījis kādreizējais zvērinātais advokāts Jānis Sūna. Tolaik, t.i. 1952. gadā, viņš ir Rīgas 9. juridiskās konsultācijas vadītājs. Viņš raksta Universitātes prorektoram Leitam, ka Artūru Liedi pazīstot kopš 1939. gad, kad Liede bijis Rīgas Apgabaltiesas tiesamatu kandidāts, pēc kam līdz 1940. gada vasarai strādājis prokuratūrā. Sūna apliecina, ka viņš, būdams advokāts, bieži uzstājies dažādās prāvās gan Apgabaltiesā, gan Tiesu palātā, bet nekad neesot redzējis, ka Liede būtu piedalījies kādā politiskā prāvā, vai uzturējies apsūdzību politiskās lietās. - Pilnīgi izslēgts, raksta Sūna, ka Liede buržuāziskās Latvijas laikā būtu pielaists kā prokuratūras pārstāvis kādā politiskā lietā, it īpaši tādēļ, ka Liede pēc saviem politiskajiem uzskatiem bijis kreisi noskaņots [1].

Vai šī visai cienījamā advokāta paskaidrojums tika ņemts vērā un Artūra Liedes agrākās dzīves un darbības pārbaude beidzās? Tieši otrādi. Artūra Liedes "atmaskošana" ieguva jaunu virzienu: tajā tika iesaistīti studenti, galvenokārt krievu plūsmā studējošie. Atklājās arī jauni atmaskošanas objekti - jurisprudences "maldu mācības", "aplamās buržuāziskās teorijas". Šajā virzienā enerģiski rikojās docents S. Potravnovs, krimināltiesību un kriminālprocesa katedras vadītājs.

Docents S. Potravnovs iesniedz plašu ziņojumu Juridiskās fakultātes dekānam profesoram N. Konopļinam un norakstu mācību lietu prorektoram J. Jurgenam [2]. Ziņots par diviem pasniedzējiem Bukovski un Liedi. Par pēdējo teikts: "Pasniedzējs Liede padomju varas nodibināšanas laikā 1940. - 41. gadā strādājis par Latvijas PSR Tieslietu ministra vietnieku, bet padomju armijai atkāpjoties, noraidījis uzaicinājumu evakuēties un palicis Latvijā legālā stāvoklī.

- Grūti iedomāties, turpina Potravnovs, ka Tieslietu ministra vietnieks

1. LU arhīvs, 7394. lieta, 37. lapa.

2. Turpat, 30. lapa.

paliek okupētā teritorijā laikā, kad avīze "Tēvija" 1941. gadā dēvē Liedi par "padomju komisāru", tiesa, toreiz viņš bija arestēts, taču pēc tam 1943. gadā nezināmu iemeslu dēļ tiek atbrīvots, kad, kā izriet no izskatītam lietām par vācu fašistu briesmu darbiem, pietika, lai cilvēku pakļautu nežēlīgām mocībām, ja viņš bijis tikai padomju aktīvis.

Ziņojuma otrajā daļā rakstīts par ideoloģiju: kad 1948. gada 1. jūlijā tika apspriests profesora Krugļevska referāts "Par Petražicka reakcionāro teoriju", Liede aizstāvējis Petražicka reakcionāros uzskatus. Tāpat studentu zinātniskā pulciņa sēdē, apspriežot 4. kursa studentes Ivanovas referātu, Liede pieļāvis nopietnu kļūdu, kura gan esot savlaicīgi nosodīta katedras sēdē.

Ziņojuma beigās docents Potravnovs nāk ar prasību Artūru Liedi atlaist. Viņš raksta: "Visi šie apstākļi, par kuriem es runāju, spiež mani vēlreiz izvirzīt Jums jautājumu par neiespējamību Liedem turpmāk palikt pasniedzēja darbā. Docents Potravnovs" (paraksts). Lieki jautāt, vai studente Ivanova kaut cik bija iepazinusies ar Petražicka tiesību teoriju. Droši var apgalvot, ka nē. Taču viņai bija pateikts, ka tā ir nepareiza un kaitīga, un ar to pietika, lai viņa mestu akmeni pret saviem skolotājiem Liedi un Krugļevski. Diemžēl šī antipedagoģiskā metode vēl joprojām ir dzīva un studentiem uzliek par pienākumu vērtēt savu mācībspēku darbu. Tas esot demokrātiski.

Taču nekas nav mūžīgs un nemainīgs. Mainījās arī fakultātes dekāni. Ar 1950. gadu par dekānu kļuva docents (vēlāk profesors) Gustavs Kļava, gaišs, nosvērts un labestīgs cilvēks. Artūrs Liede palika darbā. Pat vēl vairāk. Par spīti nelabvēļiem, skauģiem un denuncianti, Artūrs Liede uzrakstīja kandidāta disertāciju un 1949. gadā to aizstāvēja Ļeņingradas universitātē.

Par disertāciju pēc aizstāvēšanas bija iesniegta nelabvēlīga recenzija. Tās izskatīšanā 1951. gada nogalē uz Augstākās atestācijas komisijas sēdi tika uzaicināts arī pats disertants Artūrs Liede. Apspriešanas rezultāti ir labvēlīgi un Artūram Liedem tiek apstiprināts juridisko zinātņu kandidāta grāds. Viņš ir pirmais latviešu jurists, kas pēc tā laika noteikumiem iegūst zinātnisko grādu [1]. Tam loģiski vajadzēja sekot docenta nosaukuma apstiprināšanai. Taču tas nenotika. Viņš vēl dažus gadus ir tikai vecākais pasniedzējs [2]. Tikai 1955. gadā Artūrs Liede kļuva par docentu [3].

Bija pienācis laiks, ko vēlāk sāka apzīmēt par "atkusni". Tas labvēlīgi ietekmēja politisko dzīvi. Ziņotāji, denuncianti pieklusa.

"Atkusnis" bija labvēlīgs arī zinātniskai darbībai. Arhīvi tika atvērti, specfondu slepenība mīkstināta, arī cenzūra kļuva iecietīgāka, tāpat recenzenti no iznīcinošās kritikas pārgāja uz mērenību.

Docents Artūrs Liede sāka intensīvi strādāt pie doktora disertācijas. Viņa

1. LU arhīvs, 7393. lieta, 63. lapa.

2. Turpat, 60. lapa.

3. Turpat, 76. lapa.

temats "Sabiedrības galvojums kriminālajā tiesvedībā" [1]. Darbs turpinājās vairākus gadus un 1965. gadā Artūrs Liede to pabeidza. Tolaik disertāciju varēja aizstāvēt tikai tādā augstskolā vai zinātniskās pētniecības institūtā, kurā darbojas specializētā padome, tiesīga pieņemt aizstāvēšanai šādu disertāciju. Artūrs Liede disertāciju aizstāvēja Ļeņingradas universitātē. Viņš bija pirmais Latvijas juridisko zinātņu doktors. Drīz viņam piešķīra profesora zinātnisko nosaukumu.

Varētu likties, ka tagad profesora statusā varētu atpūsties pēc aizvadītajām nedienām. Tomēr nē. Profesors Liede turpināja strādāt. Radās publikācijas kriminālprocesā (2 grāmatas, kas piedzīvoja atkārtotu izdevumu), raksti žurnālos, referāti konferencēs.

Profesors Artūrs Liede bija plaši pazīstams arī ārpus Latvijas robežām. Kamēr veselība atļāva, viņš piedalījās daudzās juristu konferencēs, kur uzstājās ar referātiem par aktuālām kriminālprocesa problēmām. Viņš dedzīgi aizstāvēja uzdevumu ieviest kriminālprocesā jaunus demokrātiskus principus vai atjaunot dažus vecos, piemēram, nevainīguma prezumpciju. Nevainīguma prezumpciju, kā zināms atzina jau Lielā Franču revolūcija 1789. gadā. Padomju valstī nevainīguma prezumpcija netika atzīta, taču Liede tam nepiekrita. Viņš par to cīnījās gan rakstos, gan zinātniskās konferencēs. Ne vienu reizi vien šajā jautājumā viņš cieta neveiksmi. Taču viņa pārliecība šajā ziņā palika nesatricināma, un viņš to neslēpa.

Pēdējo reizi klausījās Artūra Liedes runu Juridiskās fakultātes konferencē, kurā apsprieda jauno 1977. gada PSRS Konstitūciju. Liede bija gandarīts, ka Konstitūcijā ietverta norma (160. p.) par nevainīguma prezumpciju. Diez, vai nevainīguma prezumpcijas atzīšana nav arī viņa nopelns?

Artūrs Liede bija gleznotājs un dabas draugs. Pavasaros viņš nebeidza jūsmot par Gaujas krāšņumu un straumes vareno spēku. Viņš pirmais sāka presē rakstīt par dabas aizsardzību, piemēram, par Mežaparka priedēm, kas iet bojā no rūpniecības uzņēmumu izplūdes gāzēm. Viņš uzstājās par Gaujas ielejas vienreizējā skaistuma saglabāšanu. Tā vien šķiet, ka viņam kā pirmajam pieder ideja par Gaujas nacionālā parka izveidošanu. Rudeņos viņš kopā ar studentiem brauca kopt un tīrīt Gaujas krastus. Mūs, docētājus, viņš mudināja iesaistīties Dabas aizsardzības biedrībā.

Gauju, šo dzejnieku apdziedāto upi, viņš iemūžinājis arī gleznās. Viņā labi sadzīvoja impulsīvs mākslinieks ar gudru juristu.

Pēc Artūra Liedes šķiršanās no dzīves fakultātē ir radies tukšums, ko vēl neviens nav aizpildījis. Un diez vai kādreiz tas notiks. Artūrs Liede bija vienreizējs īpatnis. Pat viņa āriene atstāja neaizmirstamu iespaidu. Līdz pat sirmiemi matiņiem viņš izskatījās jauneklīgi stalts, elegants, ar izsmalcināti pieklājīgu uzvedību, korekts satiksmē ar darba biedriem un studentiem. Īsi sakot, profesors Artūrs Liede bija tāds, kādam jābūt augstskolas mācību spēkam.

1. Общественное поручительство в уголовном судопроизводстве. -

Profesors, dr.habil. iur. Jānis Strautmanis.

Profesors Artūrs Liede kā kolēģis, mākslas mīļotājs un kopējs.

Profesoru Artūru Liedi vispirms iepazinu, būdams Juridiskās fakultātes students 1948. gadā, kad profesors bija vēl docents krimināltiesību un kriminālprocesa katedrā un mums otrā kursa studentiem lasīja kriminālprocesu. No tā laika pasniedzējiem viņš atšķīrās ar inteliģenci, bagāto latviešu valodu, filozofisko pieeju savam priekšmetam. Toreiz viņš bija vīrietis labākos gados, skaists un stalts, ar kupliem, labi koptiem matiem. Ne viena vien studente meta mirdzošus skatienus uz iznesīgo docentu.

Kopā darbojoties fakultātes arodbiedrībā, iepazinos tuvāk ar Artūru Liedi un uzzināju, ka viņš studējis blakus jurisprudenci arī glezniecību pie profesora Vilhelma Purviša Mākslas akadēmijā un apguvis gleznotāja profesiju. Bez tam uzzināju, ka viņš ir liels mūzikas cienītājs un personīgi pazinis Jāzepu Vītolu, bieži apmeklēja koncertus Konservatorijā, Melngalvja namā un citās vietās; pirmskara gados bijis Parīzē un gleznojis Sēnu u.c. Parīzes skatus. Šos skatus un dažas A. Liedes gleznas man gadījies arī redzēt dažu manu draugu un paziņu dzīvokļos.

Tā kā mana neprofesionālā mīlestība arī bija saistīta ar mūziku un tēlotāja mākslu, ātri vien atradām ar A. Liedi kopīgu valodu un pēc apmeklētajiem simfoniskajiem un kamerģmūzikas koncertiem pārsriedām dzirdēto un pārdzīvoto, it īpaši pēc izcilo makslinieku - S. Rihtera, E. Gilelsa, D.Oistraha, Ī. Šterna koncertiem Rīgā. A. Liede bija draugos ar otro fakultātes docentu R.Krūmiņu, kas mums lasīja tiesu psihiatriju, lielu uzmanību savās lekcijās veltot kultūras un mākslas jautājumiem. Arī docents Krūmiņš bija liels mūzikas draugs, un savā Rīgas dzīvoklī pat organizēja kamerģmūzikas vakarus ar filharmonijas klavieru trio - V. Janča, M. Villeruša un J. Švalkovska piedalīšanās, kuri šajos vakaros spēlēja savas jaunsagatavotās koncertprogrammas. Šie vīri arī man kļuva labi pazīstami. Kopīgi pārsriedām dzirdētās koncertprogrammas un radušos muzikālos iespaidus.

Man gadījās piedalīties arī Artūra Liedes doktora disertācijas aizstāvēšanā Ļeņingradas Valsts universitatē 1965. gadā, jo es kā Juridiskās fakultātes docents tajā laikā atrados zinātniskā komandējumā Ļeņingradā. A. Liede bija pirmais no mūsu juridiskās fakultātes, kas pēckara gados uzrakstīja un aizstāvēja juridisko zinātņu doktora disertāciju. Jāsaka, ka viņa sekmīgais "starts un finišs" juridiskajā zinātnē, jo disertācijas aizstāvēšana bija ļoti sekmīga un zinātniskā padome vienbalsīgi piešķīra Artūram Liedem juridisko zinātņu doktora grādu,

iedvesmoja arī mūs - jaunākās paaudzes pasniedzējus tālāk veidot savu zinātnisko kvalifikāciju un rakstīt doktora disertācijas savās nozarēs.

Arī dzīves pēdējos gados, kad profesors bija neglābjami slims un bieži cieta fiziskas sāpes, viņš turējās kā vīrs, turpināja lasīt lekcijas un vadīt seminārus ar lielu metodisko prasmi, izmantojot savu bagāto erudīciju un pieredzi studentu apmācībā. Pabeidzot šo īso atmiņu stāstījumu, gribētos, lai arī turpmāk Latvijas Univesitātes Juridiskā fakultāte sekotu profesora Artūra Liedes koptajām kultūras un mākslas tradīcijām, jo profesionālam juristam un it īpaši topošam juristam šīs tradīcijas ir neatsverams palīgs visu sabiedrisko attiecību vērtēšanā un arī konkrēto tiesisko attiecību starp cilvēkiem un organizācijām izpratnē un kvalificēšanā, nerunājot nemaz par savas iekšējās pasaules bagātināšanu un līdzsvarošanu.

Zvēr. adv. padomes priekšsēd. vietn. Vija Jākobsone.

Mans profesors.

Profesoru Artūru Liedi es pirmo reizi ieraudzīju un viņa lekcijas klausījos 1953. gada rudenī, kad viņš Juridiskās fakultātes pirmā kursa studentiem lasīja lekciju kursu "Tiesu iekārta".

Tā bija mana pirmā iepazīšanās ar jurisprudenci un juristiem. Un tā bija laimīga iepazīšanās, kas apbrīnojamā kārtā sakrita ar maniem priekšstatiem par tiesību zinātni, juristiem un viņu darba būtību. Mācīties Juridiskajā fakultātē biju izlēmusi tādēļ, ka manā izpratnē jurista profesija ir tā, kur nepieciešams apgūt plašas zināšanas un ne tikai tiesību zinātnē.

Profesors A. Liede bija tāds, kādu es biju iedomājusies profesionālu juristu. Viņa intelīgenca, plašais redzes loks, erudīcija, ļoti pamatīgās zināšanas, arī ārējais izskats, manieres un stāja nepārprotami liecināja par lielu personību.

Atšķirībā no daudziem citiem pasniedzējiem, viņš netēloja demokrātu, nepiedalījās Universitātes un fakultātes, kā arī studentu sabiedriskajos pasākumos. Manuprāt viņš nesagājās arī ar fakultātes pasniedzējiem. Liekas, ka tuvāka viņam bija tiesu psihiatrijas pasniedzēja R. Krūmiņa - personība, kas arī bija cilvēks ar visai plašu redzes loku.

Vēlākajosursos profesoru A. Liedi iepazīnu kā kriminālprocesa un tiesu runas pasniedzēju. Viņš pats nebija izcils orators, bet viņa lekcijas nevarēja neklausīties. Tās izcēlās ar dziļi zinātnisku pieeju. Viņš nevairījās arī izteikt savu personisko viedokli, ko vienmēr argumentēja. Novārtā netika atstāta arī praktisko iemaņu apgūšana, kāzusu risināšana un procesuālo dokumentu sastādīšana. Profesors katru gadu organizēja tiesas procesa inscenējumu, kur studenti izpildīja visas lomas, iztiesājot konkrētu krimināllietu, kuras sprieduma lapas bija aizlīmētas. Šādā inscenējumā arī es pirmo un vienīgo reizi savā mūžā spēlēju teātri. Manu liecinieces uzstāšanos profesors A. Liede novērtēja kā komisku.

Viņš mums sagādāja iespēju noklausīties arī isus tiesas procesus.

Profesoru Artūra Liedes un Marijas Blūmas nopelns bija tas, ka lielākā daļa mūsu kursa studentu savu nākotni redzēja vienīgi kā izmeklētāji vai sliktākā gadījumā - prokurori. Tiesneša vai advokāta darbs likās pārāk augstu un tālu.

Toreiz, studentu gados, nesapratu docenta Aleksandra Pavara klusā balsī izteikto pārmetumu: "Ko Jūs tur ar tam dzīves ačgārnībām. Īstā dzīve ir civiltiesības". Bet bija jau par vēlu. Likās, ka tieši mēs būsim tie, kas iznīdēs "dzīves ačgārnības".

Kad pēc fakultātes pabeigšanas biju nostrādājusi obligātos gadus Cēsu rajona prokuratūrā, vispirms par stažieri un prokurora palīgu, sāku strādāt par

prokuroru toreizējās Latvijas PSR Prokuratūras Tiesās izskatāmo krimināllietu uzraudzības daļā, profesors A. Liede mani uzaicināja uz pārrunām un piedāvāja strādāt Juridiskajā fakultātē par pasniedzēju un vadīt seminārus kriminālprocesā. Tajos gados bija tāda tradīcija, ka lekcijas priekšmetos lasīja fakultātes pasniedzēji, kas nodarbojās arī ar zinātnisko darbu, bet seminārus vadīja pasniedzēji - praktizējoši juristi.

Es nebiju domājusi par kriminālprocesu, jo likās, ka tuvākas ir krimināltiesības. Tomēr piekritu un mēs ar profesoru A. Liedi no 1962./63. mācību gada otrā semestra kļuvām darba biedri. Drīz sāku lasīt arī lekcijas kriminālprocesā vakara nodaļas studentiem.

Profesors A. Liede nāca klausīties manas lekcijas. Es tās biju uzrakstījusi un lasīju vārdu pa vārdam. Viņš teica, ka tādu metodi nesaprotot un nevarot iedomāties, ka tā var lasīt lekciju - viņš ejot auditorijā tikai ar kriminālprocesa kodeksu. Jā, tagad es viņu saprotu un cenšos sekot šim piemēram. Lai tā lasītu lekcijas, acu priekšā jābūt ne vien visam kriminālprocesam un tā problēmām, bet arī citām zināšanām, ar kurām var pilnīgi brīvi rīkoties. Viņš to varēja un tieši tādēļ šīs lekcijas un nodarbības pievilka kā magnēts.

Profesors A. Liede pats ļoti daudz strādāja ne tikai lasot lekcijas un vadot seminārus, bet arī izstrādājot un aizstāvot savu doktora disertāciju. Viņš bija pirmais juridisko zinātņu doktors fakultātē. Profesors piedalījās Latvijas PSR Kriminālprocesa kodeksa izstrādāšanā, daudz laika veltīja latviešu juridiskajai terminoloģijai, piedalījās Juridisko terminu vārdnīcas izstrādāšanā. Vairāki kriminālprocesuālie termini ir viņa iedibināti. Atceros, ka reiz, viņu aizvietojojt, man bija jāiztur īsta kauja ar valodniekiem, lai pārliecinātu, ka kriminālprocesā ir lietiskie, nevis lietišķie pierādījumi.

Profesors A. Liede bija arī mācību programmu autors, sastādīja kāzusu krājumus studentu praktiskajām nodarbībām un prasīja, lai arī es šajā darbā piedalos. Viņš arī bija tas, kurš ierosināja un realizēja Latvijas PSR Kriminālprocesa kodeksa komentāru izstrādāšanu un izdošanu. Kad es viņam aiznesu savu komentēto pantu nenumurēto lapu kaudzīti, viņš smējās, ka tā varot dzīvot tikai laimīgajos un bezrūpīgajos studentu gados, kad izkaisītās lapas var salasīt un salikt vienalga kādā kārtībā.

Profesors A. Liede bija viens no pirmajiem pasniedzējiem, kurš uzrakstīja savā priekšmetā - Kriminālprocesā mācību grāmatu. Pirmais izdevums bija divās daļās: "Kriminālprocess un tiesu pierādījumi" (1970. g.) un "Kriminālprocess. Tiesvedības norise krimināllietās" (1973. g.). Līdz pat šim laikam tas ir vienīgais fundamentālais darbs Kriminālprocesā latviešu valodā un nav labāka darba pierādījumu teorijā.

Ar otro, saīsināto izdevumu (1980. g.) profesors A. Liede pats īsti apmierināts nebija, jo tas bija pārāk vienkāršots.

Viņš vāca materiālus un gatavojās rakstīt mācību grāmatu "Tiesu runa". Diemžēl tā netika uzrakstīta.

Profesors bija neiztrūkstošs autors Universitātes zinātnisko rakstu

krājumos. Viņš bija arī Ļeņingradas universitātes juridiskā žurnāla "Правоведение" redakcijas loceklis. Šis žurnāls bija viens no retajiem patiešām zinātniskajiem izdevumiem jurisprudencē Padomju Savienībā. Profesors A. Liede pazina un uzturēja sakarus ar tajā laikā pazīstamiem Padomju Savienības kriminālprocesuālistiem M. Čeļcovu, P. Eļkindi un citiem.

Profesors A. Liede piedalījās zinātniskās un zinātniski - praktiskās konferencēs. Atceros kādā konferencē viņa oriģinālo lekciju "Formālisms un forma kriminālprocesā". Cik svētīgi būtu šodien praktizējošiem juristiem paklausīties, kāda izšķiroša nozīme formai ir kriminālprocesā.

Der atcerēties arī profesora atziņu, ka augstu vērtējama ir advokāta profesija, jo to, ko citu juridisko profesiju pārstāvji, var panākt ar viņiem likumā piešķirto varu, advokāts var panākt tikai ar prātu.

Par savu privāto dzīvi profesors A. Liede nemēdza runāt. Taču no vecākajiem kolēģiem, kuri bija profesora studiju biedri, zināju, ka viņš ir profesionāls gleznotājs un beidzis Latvijas Mākslas akadēmijas V. Purviša meistarklasi.

Strādājot Cēsis, sešdesmito gadu sākumā man bija izdevība redzēt dažas viņa gleznas, kas bija izstādītas tā saucamajās mākslas kolekcionāru izstādēs, ko tolaik organizēja Cēsu mākslinieki Baltgailis, Rozenbergs, Dronis, Ešmits un citi.

Kādam vecam Cēsu grāmatu draugam piederošā literārā žurnālā izlasīju arī vienu Artūra Liedes stāstu vai noveli. Interesanti, ka gleznas bija ainavas tumšos toņos, bet stāsts minora noskaņā. Kad es vēlāk profesoram A. Liedem par šo iepazīšanos ar viņu kā mākslinieku stāstīju, viņš pasmejoties teica: "Ak, tas bija tādā jaunībā, kā jums tagad".

Profesors bija cilvēks ar pašapziņu un pašcieņu. Viņam par cilvēkiem, lietām un parādībām bija savs viedoklis, to viņš neslēpa, bet nekad arī neuzspieda citiem.

Pazīstot viņu vairākus gadu desmitus, man likās, ka viņš apzinās savas spējas, vietu un nozīmi, un nevēlas izšķiest savu laiku, lai kādam izpatiktu.

Profesoram nebija pieņemama doma, ka viņš kaut ko nevar paveikt. Jau cieniņamos gados viņš uzcēla vasaras māju, pats veicot celtniecības darbus, iegādājās automašīnu un iemācījās to vadīt, iestājās mednieku biedrībā un neuztraucās par to, ka sākumā vajadzēja būt par dzinēju. Viņš interesējās arī par biškopību, bija sakrājis bibliotēku par bišu dzīvi un visai interesanti stāstīja par to.

Profesora bibliotēkā bija bagāts grāmatu klāsts. Viņa istabā varēja sēdēt vienīgi tikai pie rakstāmgalda, jo visu pārējo telpu aizņēma grāmatas, galvenokārt juridiskā literatūra.

Pilnīgi tika noraidītas domas, ka cilvēka vecums var iespaidot vai traucēt pilnvērtīgu dzīvi. Šajā sakarībā bija aizliegts atzīmēt viņa dzimšanas dienas. Kad fakultāte gribēja atzīmēt viņa jubileju, profesors A. Liede teica, ka varot jau atzīmēt, taču viņš uz svinībām neierādīšoties. Laimīgā kārtā manu apsveikuma

ziedu pušķi dienu pēc jubilejas profesors neatridija un cienāja pat ar kafiju.

Tādu es pazinu profesoru Artūru Liedi - manu profesoru, un tāds viņš ieņēma un vēl joprojām ieņem pirmo vietu manu "juridisko mīlestību" vidū.

Zinātnieks, Pedagoģs...

A. Liede devis lielu ieguldījumu kriminālprocesa attīstībā ne tik vien mūsu republikā, bet arī aiz tās robežām. Pēckara gados, kad īpaši bija jūtams juridiskās literatūras trūkums latviešu valodā, A. Liede pievērsās tulkošanas darbam un pārtulkoja no krievu valodas vairākas mācību grāmatas kriminālprocesā. Starp vairāk nekā 90 profesora A. Liedes zinātniskajiem darbiem - monogrāfijām, mācību līdzekļiem un zinātniskajiem rakstiem, īpašu vietu ieņem pirmais kriminālprocesa kurss divās daļās latviešu valodā, kas sarakstīts pēc Latvijas kriminālprocesuālās likumdošanas. Šis profesora mūža darbs vēl joprojām kalpo un kalpos gan studentiem, gan juristiem praktiķiem.

A. Liede aktīvi ņēma dalību republikas kriminālprocesuālās likumdošanas pilnveidošanā un ar viņa līdzdalību tika sagatavots pirmā Latvijas PSR kriminālprocesa kodeksa projekts. Viņš ir arī pirmā Latvijas PSR kriminālprocesa kodeksa komentāru atbildīgais redaktors un viens no tā autoriem.

Profesors pastāvīgi nodarbojās ar augstskolas pedagoģijas jautājumiem, izstrādāja metodiskos līdzekļus studentiem. Viņš ir viens no juridisko terminu vārdnīcas (latviešu valodā) un Latvijas Mazās enciklopēdijas autoriem.

Zinātniski pedagoģisko darbu A. Liede prasmīgi savienoja ar sabiedriski politisko darbību. Viņš bija Juridiskās fakultātes padomes loceklis, Latvijas PSR Tieslietu ministrijas zinātniski konsultatīvās padomes loceklis, žurnāla "Pravovedenje" redakcijas loceklis un šī žurnāla kriminālprocesa sektora vadītājs. Profesors veica arī Vissavienības koordinācijas padomes kriminālprocesa sekcijas biroja locekļa pienākumus.

Studentiem profesors lasīja lekcijas kriminālprocesā un speckursu - tiesu runas. Mūža nogalē profesors strādāja pie monogrāfijas šajā speckursā, taču nāve neļāva šo ieceri realizēt līdz galam. Ar savam dziļajām zināšanām, oratora talantu, prasīģumu pret sevi un studentiem, cieņu pret līdzcilvēkiem profesors A. Liede iemantoja pelnītu autoritāti un studentu mīlestību.

Dr. iur., docents Ojārs Rudzītis.

Mūžības likums.

Nav viegli rakstīt par tādu cilvēku kāds bija profesors Artūrs Liede. Bija... Cik nereāli skan šis vārdiņš! Profesors joprojām itin vērigi raugās uz mums no fotogrāfijas, kas ieņēmusi savu vietu katedrā pie sienas. Kad tapa šī fotogrāfija, ne Profesors, ne viņa kolēģi nezināja ... Nezināja, ka pavisam drīz - 1981. gada septembra nogalē viņš dosies Mūžībā. Taču Mūžība ir tikai turpinājums tai raibajai un viļņotajai liknei, ko par dzīvi sauc. Un Profesors turpināja savu ceļu grāmatās, atmiņās, mūsu sirdīs.

Nemaz nemēģināšu uzskaitīt profesora Artūra Liedes nopelnus... Tas jau oficiāli izdarīts ne reizi vien. Tikai šo nopelnu ievaddaļa būtu pārāk iespaidīga - ievērojamākais kriminālists Latvijā, daudzu monogrāfiju autors, viens no galvenajiem Latvijas kriminālprocesuālās likumdošanas izveidotājiem un pilnveidotājiem, daudzu juristu paaudžu audzinātājs...

Labāk atcerēšos Profesoru kā savu skolotāju un vēlāk - kolēģi, vairāk nekā desmit gadu ilgajā kopdarbībā Universitātes krimināltiesību, kriminālprocesa un kriminālistikas katedrā. Tātad tīri subjektīvas domas. Taču nešaubos, ka tām pievienosies daudzi Profesora skolnieki.

Sākšu ar to, ka Profesors bija aristokrāts. Lūdzu saprast mani pareizi. Aristokrāts šī vārda viscildenākajā nozīmē. Ar to es domāju erudīciju, inteligenci, kultūru, stāju. Erudīcija - dziļa un reizē universāla. Intelligence neapšaubāma. Kultūra gan iekšēja, gan ārēja. Un pēdējā - izpaudās tieši profesora stājā. Slaidis, elegants, savaldīgs, vienlaikus arī asprātīgs. Parasti Profesoru varēja redzēt gaišpelēka toņa uzvalkā un sniegbaltā virskreklā ar nevainojami sasietu kaklasaiti, kas kopumā lieliski harmonēja ar viņa kuplajiem sirmajiem matiem. Viegli piemiegtajās acīs tā vien dzirkstīja kāds kalambūrs, ko "pasniegt" piemērotā brīdī. Nav brīnums, ka studentes vienprātīgi bija samilējušās Profesorā vēl tad, kad viņam bija krietni pāri pussimtam.

Ilgus gadus mēs ar Profesoru strādājām ar vienām un tām pašām studentu grupām, jo mums bija paralēli priekšmeti - kriminālprocess un krimināltiesības. Nodarbību grafiks bija tik veiksmīgi sastādīts, ka mēs ar Profesoru bieži satikāmies pirms un pēc nodarbībām, arī starpbrīžos. Tagad pat grūti atcerēties, par ko visu paguvām izrunāt. Gan par jaunākajiem romāniem latviešu literatūrā, gan mūsdienu dzejas tendencēm, mākslas darbu izstādēm, teātru izrādēm, nemaz nepieminot tīri profesionālas dabas problēmas. Un jebkurā jautājumā Profesors bija personība.

Diemžēl tikai vienu iecerētu pasākumu mums neizdevās īstenot. Kādā drūmā rudens vakarā Profesors ieminējās, cik jauki būtu pavasarī paklausīties

lakstīgalas un ieelpot ieviedu aromu Gaujas līčos pie Murjāņiem. Tur Profesoram

bija vasaras mītne. Uz turieni, starp citu, viņš itin braši brauca savā žīguli. Tik braši, ka reiz pat kūleni bija metis un pēc tam vēl bērnišķīgi brīnījās, ka dzīvs palicis. Taču Mūžības likums darījis savu. Arī to, ka tādus cilvēkus neaizmirst.

Profesora Artūra Liedes piemiņai veltīta zinātniska konference 1992. g. 12. februārī.

Konferencē piedalījās profesora Artūra Liedes darba biedri, viņa kādreizējie studenti un citi interesenti. Viņu referāti, atmiņu vēstījumi vai replikas bija veltītas Artūra Liedes zinātniskajai un pedagoģiskajai darbībai, kā arī viņa rakstura īpatnībām un personības spilgtumam.

Konferences dalībnieki parādīja arī profesora literārās un mākslinieciskās darbības tādus aspektus, kas gadu gaitā bija jau sākuši izplēnēt.

Konferenci atklāja un vadīja Krimināltiesību, kriminālprocesa un kriminālistikas katedras vadītājs profesors **Uldis Krastiņš**. Viņš atzīmēja Artūra Liedes augsto inteligenci, lielo erudīciju un pedagoģisko meistarību. Viņš atcerējās, ka pret studentiem Liede izvirzījis augstas prasības, bijis stingrs. Ar zināmu prasīgumu izturējies arī pret darba kolēģiem. Paliekams Liedes ieguldījums augstskolas pedagoģijā ir viņa sarakstītās mācību grāmatas, kā arī tas, ka viņš sagatavojis sev pēcniekus, darba turpinātājus - Viju Jākobsoni, Vari Klotiņu un Jāni Vilderu, tā nododot ilgos gadus uzkrātās kriminālprocesa zinātnes atziņas drošu un radošu personību rokās. Prasme izraudzīties un izaudzināt sev darba turpinātājus ir viena no vērtīgākām zinātnieka īpašībām. Artūram Liedem šādas īpašības piemita.

Vija Jākobsone, ilggadīga LU docētāja. Jau studiju gados man izveidojās cieši kontakti ar profesoru Liedi. Man palicis viņš atmiņā kā prasmīgs un dziļi intelektuāls pasniedzējs. Mācību procesā, sava priekšmeta pasniegšanā viņam nebija standarta metodes. Viņš mani mudināja pievērsties zinātniskam darbam. Profesora Liedes lekcijas bija dzīvas, interesantas, bagātas ar vēstures faktiem. Palikušas atmiņā viņa lekcijas priekšmetā "Tiesu runas". Profesors gatavojās šajā priekšmetā izstrādāt mācību grāmatu, bet nepaspēja to uzrakstīt. Artūrs Liede bija arī gleznotājs - profesionāls mākslinieks. Esmu pateicīga profesoram par visu, ko viņš man devis.

Docents **Aivars Niedre**. Visi mūsu risināmie jautājumi kriminālprocesā balstās uz agrākiem Latvijas likumiem, kuru izstrādāšanā piedalījās Artūrs Liede. Viņam bija ļoti laba izglītība, jo bija mācījies pie lielajiem pirmskara profesoriem. Iegūtās zināšanas viņš dāsni sniedza saviem studentiem. Artūram Liedem tiesībās un to pasniegšanā bija īsti eiropieks skatījums.

Docents **Dzidris Seps**. Mani pārsteidza profesora Liedes lielā precizitāte.

Viņš lekcijas sāka un beidza noteiktajā laikā, nekad nenokavējot sākumu un nepārsniedzot beigas ne par minūti. Viņš bija korekts ar aristokrātisku izturēšanos, bet simpātisks. No viņa lekcijām es ļoti daudz ieguvu. No Liedes esmu mācījies, ka zinātnē jābūt maksimāli precīzām.

Docents **Voldemārs Smilgainis**. Ar profesoru Liedi man iznāca sadarboties vairākus gadus. Mēs kopīgi inscenējām fakultātē tiesas procesus. Tie bija ļoti vērtīgi topošajiem juristiem. Pēc Liedes aiziešanas šādi inscenējumi vairs netiek praktizēti. Es arī gribu pasvītrot Liedes korektumu, it īpaši pret jaunajiem kolēģiem.

Docents **Jānis Rozenbergs**. Gribu pastāstīt šādu gadījumu Krimināltiesību katedrā. Kādā starprīdī profesore Marija Blūma teica: "Esam visi kopā, noturēsim īsu katedras sēdi." Uz to profesors Artūrs Liede atbildēja: "Lūdzu mani atvainot, es nevaru piedalīties. Man jāiet pusdienās".

(Doc. J. Rozenbergs šo epizodi tuvāk nekommentēja).

Profesore **Līna Birziņa**. Es gribu runāt par Artūru Liedi kā literātu - tulkotāju, redaktoru, latviešu juridiskās terminoloģijas izkopēju. Ar Artūru Liedi iepazinās jau 40. gados, darbojoties Juridiskās terminoloģijas komisijā, tulkojot un rediģējot juridisko literatūru, it īpaši mācību grāmatas Latvijas Universitātei, sevišķi Juridiskajai fakultātei, kā arī Juridiskajai skolai.

Artūrs Liede bija ļoti izglītots cilvēks, prata vairākas svešvalodas, arī latīņu un franču valodu. Brīvi runāja vācu un krievu valodā. Viņš uzstājās pret latviešu valodas kropļotājiem tiesās un pārvaldes iestādēs. Rediģējot juridiskās literatūras tulkojumus, viņš mēģināja novērst vai vismaz mīkstināt burtiskos un samocītos tulkojumus. Viņam bija laba latviešu valodas izjūta.

Juridiskās literatūras tulkojumi palīdzēja jaunajai juristu paaudzei izkopt latviešu valodu un apgūt juridisko terminoloģiju.

Taču tas neturpinājās ilgi. 50. gadu beigās juridiskās literatūras tulkošana apsīka un gandrīz pilnīgi izbeidzās. Galvenais cēlonis te meklējams vispārējās rusifikācijas pastiprināšanās. Negatīva ietekme bija arī Tieslietu ministrijas likvidācijai. Tieslietu ministrija parasti gādāja par nepieciešamo grāmatu izdošanu latviešu valodā, lai ar tām apgādātu juridisko skolu un visu tieslietu resoru. Rusifikācijas politikai pieslēgās arī Universitāte. Ieviesās uzskats, ka latviešu valoda nav perspektīva, jo vienīgā zinātnes valoda esot krievu valoda. Latviešu valodā izdotajam zinātniskam darbam neesot nozīmes, jo "zinātnes pasaule" to nesapratišot. Tikai krievu valodā uzrakstītu doktora disertāciju varēja aizstāvēt lielajās PSRS universitātēs vai zinātņu akadēmijās. Latvijā to nevarēja. Artūrs Liede kā savu kandidāta, tā doktora disertāciju aizstāvēja Ļeņingradas Universitātē. Pret tulkoto juridisko literatūru iebilda arī daži docētāji: visiem studentiem obligāti jāapgūst krievu valoda, bet tulkotās mācību grāmatas šo procesu kavējo.

Artūrs Liede nepiedzīvoja laiku, kad latviešu valoda ar likumu tika atzīta par vienīgo valsts valodu Latvijā. Tagad tā ir arī zinātnes valoda. Bet vai ilgi tā būs? Spēcīgi uzmācās angļu valoda.

Profesors Artūrs Liede ir arī viens no 1970. gadā izdotās Juridisko terminu vārdnīcas autoriem. Viņš izstrādājis un devis vārdnīcā galvenokārt kriminālprocesa terminus. Viņam pieder arī kriminālprocesa nosaukuma latviskojums - kriminālā tiesvedība. Tas uzskatāms par jaunvārdu, kas pakāpeniski ieviešas kā teorijā, tā praksē. Artūrs Liede uzstājās arī par tādu terminu ieviešanu kā apsūdzības uzrādīšana un apsūdzības celšana. Pēdējo gan praksē tagad sauc par apsūdzības izvirzīšanu. Uzskatu, ka Liedes termins ir pareizāks. Artūrs Liede bija pieredzējis redaktors. Viņš bija kādreizējā Visvienības žurnāla "Правоведение" ilggadīgs redakcijas kolēģijas loceklis. Pēc viņa neviens cits no Latvijas juristiem nav izpelnījies tādu godu. Ar žurnāla palīdzību Liede centās popularizēt LVU Juridiskās fakultātes docētājus. Viņš panāca to, ka 60. gados veselu žurnāla numuru veltīja tikai mūsu rakstiem. Man pašai tajā laikā Liede žurnālā nopublicēja trīs rakstus. Tolaik bez publikācijām Vissvienības žurnālos nebija ko domāt par doktora disertācijas aizstāvēšanu.

Artūrs Liede jau 1940./41. gadā rediģēja Tieslietu Ministrijas Vēstnesi. Pēckara gados viņš nemītīgi atgādināja visiem ietekmīgiem juristiem, cik liela nozīme juridiskās zinātnes attīstībā ir juridiskam žurnālam. Īsi pirms Tieslietu ministrijas likvidācijas jau it kā bijis nolemts žurnālu izdot. Taču mediķi aizsteigušies priekšā un dabūjuši atļauju izdot "Veselību". Juristi palika vēl ilgus gadus bez sava žurnāla.

Kā jau atzīmēju, Artūrs Liede rediģēja arī juridiskās mācību grāmatas visās tiesību nozarēs, būdams gan zinātniskais jeb titulredaktors, gan izdevniecības redaktors.

Profesors Artūrs Liede bija arī liels pedagogs, kas daudz darījis, lai uzlabotu studentu rakstu darbu stilu, valodu un to ārējo izveidi. Jau 50. gadu beigās viņš uzrakstīja metodiskus norādījumus par kursa un diplomdarba rakstīšanu. Kad 70. gados metodiskajam darbam tika pievērsta lielāka uzmanība, Juridiskajā fakultātē tika nodibināta metodiskā komisija, kurā darbojās arī Liede. 1974. gadā tika izdoti viņa pārstrādātie un papildinātie "Metodiskie norādījumi". Tos lieto ne vien LU, bet arī citās augstskolās.

Nobeigumā gribu uzsvērt, ka Artūra Liedes darbs latviešu juridiskās valodas un terminu izkopšanā jāturpina. Domāju, ka tāds varētu būt arī šīs konferences uzdevums.

Profesora Artūra Liedes publikācijas.

1. Latvijas PSR Kriminālprocess. Vispārīgā daļa. Tiesu pierādījumi - R. - 1970, 1971, 1980.
 2. Latvijas PSR Kriminālprocess. Sevišķā daļa. Tiesvedības norise krimināllietās. - R. - 1973.
 3. Padomju tiesības. - 1978 (lidzautors).
- Publikācijas kopš 1938. g. skat. prof. Artūra Liedes personālajā literatūras rādītājā.
- R. - 1976.

Saturs

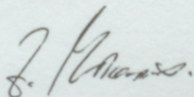
	lpp.
1. L. Birziņa. Artūra Liedes personības raksturojums (1905.- 1981.).....	3. - 16.
2. J. Strautmanis. Profesors Artūrs Liede kā kolēģis, mākslas mīlotājs un kopējs...	11. - 12.
3. V. Jākobsone. Mans profesors...	13. - 16.
4. V. Klotiņš. Zinātnieks, pedagogs...	17.
5. O. Rudzītis. Mūžības likums...	18. - 19.
6. Profesora Artūra Liedes piemiņai veltītā konference...	20. - 22.
7. Profesora Artūra Liedes publikācijas...	23.

Recenzija

Prof. L. Birziņas brošūra par ilggadējo Universitātes profesora Artūra Liedes dzīvi un darbu paver vēl vienu jaunu lappusi Juridiskās fakultātes pagātnē. Artūrs Liede darbu Universitātē sācis asistenta amatā, tajā pašā laikā ieņemdamas samērā augstu amatu tieslietu sistēmā. Vācu okupācijas laikā cietis smagas represijas. 1944. gadā atgriezies Universitātē, bet jau docenta amatā. Turpmākos gadus izstrādājis un aizstāvējis kandidāta /1949/ un doktora disertāciju /1965/ . Kopš 1967. gada profesors.

Savas atmiņas par prof. Artūru Liedi rakstījusi viņa kādreizējie studenti: prof. J. Strautmanis, Zv. advokātu padomes priekšsēdētāja vietniece Vija Jākobsone, doc. Ojārs Rudzītis, jurists Varis Klotiņš. Atmiņas profesors Artūrs Liede parādīts kā augstas klases erudīts mācībspēks un kā dziļi iejūtīgs cilvēks. Jāpiezīmē, ka šā gada 9. novembrī A. Liedem būtu palikuši 90. gadi.

Docents, Dr. philos. Z. Mikainis

1996. gada 24. aprīli